

גולדה מאיר, ראש הממשלה

שלום בין שווים

דברים בכנסת בעת הצגת הממשלה החדשה

ו' בטבת תש"ל (15.12.69)

ירושלים, טבת תש"ל, דצמבר 1969

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה,

מתוך הרגשת גודל האחריות המוטלת עלינו בימים אלה וביודעי עוצמת המשימות העומדות לפנינו, אני מרגישה סיפוק מיוחד כי יש ביכולתי להציג היום בפני הכנסת ממשלת ליכוד לאומי. ממשלה זו נשענת על התמיכה הרחבה ביותר שהיתה אי-פעם לממשלה שהורכבה לאחר בחירות לכנסת. הממשלה המוצעת תכלול שש סיעות, המייצגות יחדיו 102 חברי-כנסת, דהיינו – 85% מחברי הבית.

ממשלת ליכוד רחבה זו יש בה משום תעודה והפגנה : תעודה – באשר היא מבטאת את הרצון החזק של עם היודע להתלכד ברגעים קשים סביב העיקר ; הפגנה – כלפי כל הכוחות אשר מבקשים לזרוע ספיקות בצדקת דרכו ובכוח עמידתו של עם ישראל בארצו. דעתו של העם מאוחדת, החלטתו נחושה, וכוחו מחושל להתמיד במאבקו להגן על חייו עד בוא השלום המיוחל.

בעיות קשות וכבודות

הממשלה החדשה תצטרך להתמודד עם בעיות קשות וכבודות : בשטח הבטחון – לנוכח החלטתם הנחושה של שכנינו לערער את קיומנו ; בשטח המדיניות – כדי לבצר מעמדנו ולסכל תכניות אשר אין בהן שלום-אמת והן מובילות למלחמה חדשה ; בשטח הכלכלי – כדי שנוכל לעמוד במעמסה הכסחונית ובאתגרי העליה, הקליטה והפיתוח ; בשטח החינוך, החברה והיצירה – כדי שנשמור על ייחודנו ועל אופיו המתקדם של ציבורנו. חברתנו צריכה להיות לא רק חזקה, היא צריכה להיות גם צודקת, והדברים שזורים זה בזה. היא לא תהיה חזקה אם לא תהיה צודקת. וכל זה מתוך חתירה מתמדת לשלום-אמת עם שכנינו.

האחריות להיעדר-שלום

לא רק ישראל, אלא גם מדינות רבות ברחבי העולם מכיטות בדאגה וחרדה על היעדר-שלום באזורנו ועל התמדת המתיחות והאיבה. משום כך, חשוב שנבהיר, חוזר והבהר, לא רק מי אחראי למלחמות ולמתיחות באזור, אלא גם מי נושא באחריות להיעדר-שלום.

התוקפנות הערבית שהביאה למלחמת ששת-הימים — מטרתה, כפי שבוטאה ע"י נאצר, היתה להשמידנו. נצחוננו המוחץ על מדינות-ערב טמן בחובו את התקווה שסוף-סוף יתפכחו מנהיגי-ערב מאשליותיהם, יתנערו מהמדיניות שהמיטה הרס וסבל על עמי האזור ויירתמו למשימת שלום ולשיתוף פעולה אזורי.

שלושה חודשים בלבד לאחר מלחמת ששת הימים, כינס נאצר את מנהיגי-ערב בוועידת חארטום והביא לקבלת מדיניות כלל-ערבית המבוססת על שלושת הלאווים: "לא הכרה, לא מו"מ ולא שלום עם ישראל".

במוסרו לעמו על הישגי ועידת חארטום אמר נאצר בנובמבר 1967: "ברצוני להיות גלוי-לב בפניכם ובפני האומה הערבית כולה. קיים עקרון בסיסי, שאני מאמין בו ואמונתי זו לא נתערערה והיא: כי מה שגלוקה בכוח — לא יחזור, אלא בכוח".

מדיניות "שלושת הלאווים"

מאז ועד היום קובעת מדיניות "שלושת הלאווים" את המהלכים הבטחוניים והמדיניים של הערבים. גם כאשר דיברו מנהיגי ערב על "פתרון מדיני" לא היתה כוונתם לפתרון שלום לסכסוך ישראל-ערב הנמשך מזה 22 שנה, אלא להחזיר לקדמותו את המצב שהיה קיים לפני מלחמת ששת הימים, דהיינו: לא שלום, לא גבולות בטוחים ומוכרים, חזרה לתקריות גבול וכל הכרוך בכך. בסיכום, על המעצמות לכופף על

ישראל נסיגה ללא שלום ; אם לאו, יביאו לכך צבאות-ערב המשו-
קמים. אם הערבים לא פתחו במלחמה כוללת, אם צבאות-ערב לא
החזירו בכוח את המצב לקדמותו, אם לא הצליחו מנהיגי-ערב להשוף
שנית את ישראל לאיזום על קיומה כבשלהי יוני 1967, הרי היה זה לא
מחוסר רצון או מהיעדר החלטה, אלא פשוט משום שנכשלו במאמצייהם
לערער קווי-הפסקת האש ולפרוץ אל ליבה של ישראל.

הפעם רק שלום-אמת

מול תוכנית זו ניצבת החלטתנו הנחושה: הפעם, רק שלום-אמת,
שיושג ע"י הצדדים בסכסוך, באמצעות משא-ומתן ישיר, שיביא
לגבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים. פירוש הדבר – שלום בר-
קיימא ; משמעותו – קץ למלחמות באיזור. ובאין חוזה-שלום תוסיף
ישראל לקיים במלואו את המצב, כפי שנקבע בהסדר הפסקת-האש.

שיקום צבאות-ערב

נאצר ויתר שליטי-ערב לא למדו את לקח ששת הימים ולא ויתרו על
"חזונם" – השמדת ישראל. מיד לאחר המלחמה החלו בשיקום צב-
אותיהם. ברית-המועצות סיפקה למצרים, מאז קיץ 1967 ועד היום, נשק
וציוד בשווי של יותר משני מיליארד דולר ; ונשק וציוד בסך שש
מאות מיליון דולר – לסוריה ולעיראק. בתקופה זו קיבלה ירדן מן
המערב נשק וציוד כ-200 מיליון דולר. במצרים בלבד, פועלים למעלה
משלושת-אלפים מומחים ויועצים סובייטיים.

יהיו הדברים ברורים: נשק זה נועד, מתחילתו, לקעקע כל אפשרות של
שלום באיזור ; הוא הוזרם על-ידי ברית-המועצות כדי למנוע ממצרים
את הצורך לעשות שלום ; הוא איפשר לנאצר לכחור בדרך המובילה
למלחמה, גם אם הרוסים עצמם מתכוונים להמשך המתיחות בלבד.
בהשארת המזרח-התיכון כמוקד מתיחות – רצונותיהם של נאצר ושל
אדוניו הסובייטים שלובים וזהים.

במחצית אפריל 1968, גילה נאצר את אסטרטגיית המלחמה של מצרים: השלב הראשון הינו שלב שיקום הכוח הצבאי. השלב השני נועד לכיצוע "ההגנה המונעת", דהיינו – קעקוע קווי הפסקת-האש; השלב השלישי הינו שלב השחרור – דהיינו, פתיחת המלחמה הכוללת נגד ישראל.

לאחר השלמת שלב שיקום הכוח הצבאי, החל נאצר, בחודשי החורף של שנת 1968, בכיצוע השלב השני שיאפשר פתיחת המלחמה הכוללת.

החרפת התוקפנות הערבית

ממרץ שנה זו, הפך נאצר את התעלה למוקד של תוקפנות רבת-היקף, והכריז בפומבי ביום 23.7.69 על אי הכרתו בקו הפסקת-האש. מועצת-הביטחון שתקה – אותה מועצת-ביטחון, שהחליטה על הפסקת-האש וחייבה את הצדדים בשמירתה.

מראשית מרץ ועד יולי השנה הומטרה הפגזה ארטילרית רבת-עוצמה על עמדותינו, תוך נסיון להרוס ביצורינו באיזור התעלה. במקביל, חלה החרפה בתוקפנות משטחי ירדן, סוריה ולבנון ובפעילות ארגוני-הטרור.

עמידתנו נתחזקה

ביצורינו ומוצבינו עמדו בהפגזות האויב. תושבי הספר במזרח ובצפון עמדו ועומדים בגבורה עילאית בעול המערכה. שום עמדה לא נעזבה, שום בית לא פונה, איש לא נטש את מקומו והילדים ביישובי-הספר הסתגלו למקלטים כלאורח-חיים טבעי.

כוחותינו הנחיתו מהלומות קשות על ביצורי המצרים בתעלה, ערכו פשיטות בעומק שטחה של מצרים, הפגיוזו והפציצו ריכוזי החבלנים בירדן, בסוריה ובלבנון. מאז ינואר השנה, הופלו 61 מטוסי אויב – 47 מצריים ו-14 סוריים, לעומת 8 מטוסים ו"פייפר" אחד שלנו.

היום אפשר לומר, שעמידתנו בקווי הפסקת-האש, לא זו בלבד שלא עורערה, אלא נתחזקה. מטוסינו שולטים באוויר שליטה מוחלטת. כוחנו הצבאי חזק היום יותר מאשר היה אי-פעם בעבר. צה"ל הוכיח, בשפת-המעשה, כי בכוחו לשמור על קווי הפסקת-האש עד בוא השלום ולא יתן לאויבינו לפרוץ קווים אלה. התכנון הערבי שובש. הוכח כי מצרים, ועימה יתר מדינות-ערב השכנות, נכשלו בהגשמת השלב השני ואין בכוחן לפתוח במלחמה כוללת.

זכר הנופלים — אור לאומה

שעה שאנו מעלים על נס את עמידתם המופלאה של חיילינו ויישובינו בחזיתות, עמידה שהביאה לשיבוש תכניות האויב, נתייחד עם זכרם של הלוחמים והמגינים שמסרו נפשם על הגנת האומה, על זכויותיה ועתידה. במותם קרויים חיים ויישאר חיים בתודעת האומה לדורי דורות. ידעו נא האלמנות והיתומים, האמהות והאבות השכולים כי העם כולו איתם ביגונם ובכאבם. זכרם של יקיריהם, אור הוא לאומה כולה, וממנו שואב העם את יכולתו להתמיד במאבק, עד בוא השלום. ולפי צועים שלוחה ברכתנו להחלמה מהירה.

"הישגיו" של נאצר

ככשליבים קודמים, גרמה גם כעת התוקפנות הערבית סבל רב וזעם פנימיים באותן מדינות שיזמו את התוקפנות. ערי התעלה נהרסו ומאות אלפי אזרחים מצריים הפכו לעקורים; תעשיית מצרים לאורך התעלה שותקה, כלכלתה של מצרים נפגעה קשות. בעטייה של תוקפנות צבא ירדן וארגוני הטרור נאלצו איכרי ירדן לפנות את כפריהם וחדלו לעבד אדמותיהם. סבל רב נגרם למאות אלפי אנשים בגלל מדיניות המלחמה של מנהיגיהם.

כדי לעודד את רוחו הנכאה של עמו וליצור יוקרה מדומה לצבאו, החלו נאצר ומכוננת-התעמולה שלו להפיץ שקרים ובדיות על נצחונות מדומים והצלחות שלא היו ולא נבראו. על-פי הדמיון המצרי הפורה – הושמד קו ביצורינו בתעלה, עשרות מטוסים ישראלים הופלו, כוחות פשיטה מצריים הכביעו את מוצבי צה"ל, הפצצות והרעשות הרסו בסיסי כוחותינו. אך למרות כל ה"הישגים" הללו, לא באה הפלישה המובטחת מעבר לגבול ונאצר נאלץ להודות בשינוי שכפינו על האס-טרטגיה שלו.

ביום השנה להפיכה ב-23.7.69 אמר נאצר: "אנו נתונים במערכה ממושכת להתשת האויב, שתימשך שנתיים, שלוש או ארבע שנים". ארבעה חודשים לאחר-מכן הוסיף נאצר: "ישראל עומדת וגבה אל הים, העם הערבי עומד במערכה, וגבו אל האבדון".

את ניצני הביקורת וההתנגדות בתוך ארצו, דיכא נאצר ביד-ברזל. מנוי וגמור עימו כי למצרים וליתר ארצות-ערב ישאר חזון אחד בלבד – חזון שביטא בדבריו: "נהרות מלאי דם, ושמיים מאירי אש".

יעודה של ועידת רבאט

המצב הטרגי הזה של עמי-ערב הינו תוצאה ישירה של מדיניותו ההר-סנית של שליט מצרים. על מזבח שנאתו העיוורת לישראל הוא מוכן להקריב את עמו הוא.

מלחמת ההתשה שכפה נאצר על עצמו דורשת הגברת הסיוע מצד מדינות-ערב העשירות, השתלכות-יתר שלהן במאמץ המלחמתי הכולל, הגברת פעילות הטירור והגברת התוקפנות בחזית המזרחית. לכך נועדה ועידת רבאט. בוועידה זו יבקש נשיא מצרים להפוך איולתו לנחלת עמי-ערב כולם. הוא יתבע ממנהיגי-ערב תוספת כופר-נפש. הוא יתבע זאת מהמנהיגים אשר במשך שנים חתר תחתם, ביקש להפילם ואף לרוצחם.

הטרור ומדינות ערב

במקביל לפעולות התוקפנות של ארצות-ערב, בתמיכתן ובעידודן, התגברו מעשי הטרור. במשך 1969 הוסיפה ירדן להיות הבסיס העיקרי לפעילות המחבלים, תוך הפרה גלווייה של הסכם הפסקת-האש והתחייבותיותיה האחרות. לא זו בלבד שצבא ירדן המשיך בהגשת סיוע מקיף ומגוון למחבלים, אלא אף הגכיר חלקו הישיר והעצמי בתקריות, ובעיקר בהפגזות-ארטילריה. בצד הארטילריה הירדנית פועלת, מאדמת ירדן, הארטילריה העיראקית המוצבת בטווח ישובינו וכן גם יחידה ארטילרית סורית. במדיניותו ההרפתקנית גרם המלך חוסיין, כמו ידיו, ליצירת ממלכה בתוך ממלכתו ולערעור שלימותה ומשטרה של ארצו. סוריה הוסיפה לעודד ולארגן פעילות חבלנית מירדן ובעיקר מלבנון. במשך השנה, הלכו ורכזו ריכוזי המחבלים, בעיקר בדרום-מזרח לבנון, בין החצבני לחרמון. כאשר החריפה פעילותם, נוצר המשכר בין המחבלים ובין שלטונות לבנון.

ממשלת לבנון היתה ערה למגמות הסורים ואף העיראקים, שידעו לעודד ולנצל את פעילות המחבלים, כדי לקדם את מטרותיהם החתרניות תחת המשטר בלבנון. בקעת הירדן השוממה, שהיא תוצאה ישירה מפעולות המחבלים מירדן, היתה לנגד עיני ממשלת לבנון, כעדות לאסון שיכולה להמיט עליה פעילות המחבלים משטחה.

המשכר בלבנון הראה בעליל עד כמה חמורה ומסוכנת פעילות ארגוני-החבלה למדינות-ערב עצמן. לבנון נזכרה ודאי בשנת 1958, כאשר סוריה ומדינות-ערב אחרות העמידו בסימן שאלה את קיומה העצמאי. למרות הכל, נאלצה לבנון, בתיווכו של נאצר, להגיע להסכם עם ארגוני-החבלה. בעקבות הסכם זה מתרחבת והולכת שליטת המחבלים באזור הגבול, כאשר הצבא והג'נדרמריה הלבנונים נוטשים את מוצביהם.

תקריות הימים האחרונים בגבול הלבנון, וכמיוחדת התקיפה האחרונה

במוצאי-שבת במטולה, מצביעות על החמרת פעילות המחבלים לאורך כל גבולנו עם לבנון.

לצד התוקפנות של ארצות-ערב הוקמו והופעלו ארגוני-הטרור במטרה להקיים בסיסים בשטחים, להביא את תושביהם לשיתוף פעולה במעשי הטרור ולהתסיס את האוכלוסיה כולה נגד שלטון ישראל.

דרכו של הטרור הערבי

מאז ומתמיד היתה דרכו של הטרור הערבי לפגוע באזרחים, נשים וטף ללא הכחנה, להפיל קורבנות רבים ככל האפשר ועל-ידי כך לזרוע יאוש ולפגוע במוראל היישוב. בפעולות אלו לא היססו אנשי הטרור להשתמש בילדים ואף להרחיב פשעיהם גם מעבר לים, למדינות שאינן מעורבות בסכסוך, ולפגוע בתעופה אזרחית בין-לאומית.

לביצוע מטרותיהם, ניסו הארגונים להחדיר מספר גדול של מחבלים לשטחים ולהקים בהם בסיסי פעולה והתססה. העובדה ש-80% מכלל פעולות המחבלים היו ירי והפגזות מעבר לגבול מוכיחה עד כמה מוגבלת היתה הצלחתם לחדור לשטחים ולהקים בהם את בסיסיהם. יחד עם זאת, אין להתעלם מפעולות שכוצעו והביאו לקורבנות של אזרחים יהודים וערבים. כמו-כן, סוכלו פעולות שתוכננו, ופורקו רשתות-חבלה הודות לעירנותם של כוחות הכיטחון. יש לציין, כי מרבית תושבי השטחים לא נתנו ידם לפעולות הטרור ולהתבססות מבצעיהם.

נאמנות ערביי ישראל

ארגוני-החבלה ניסו לרתום לפעולותיהם גם מקרב אזרחי ישראל הערבים. ואמנם, נחגלו מקרים של שיתוף פעולה וכיצוע מעשי חבלה על-ידי ערבים ישראלים. אך יש לציין בסיפוק, שמספר משתפי פעולה עם המחבלים, מקרב ערביי ישראל, הוא מועט ביותר.

ברצוני להתריע נגד נסיונות ליצור הכללות ולהטיל דופי בנאמנותם של אורחי ישראל הערבים, שעמדו ועומדים מול לחץ התעמולה ומסע ההסתה הערבי, ובמקרים רבים פעלו לסיכול מזימות חבלה ולגילוי עקבות מבצעהן.

מדיניותנו בשטחים

צה"ל ידע תמיד להבחין בין אנשי ארגוני-הטרור ומסייעיהם לבין אורחים שלווים. במדיניותנו זו לא הל ולא יחול שינוי. המחבלים ומסייעיהם ייענשו, ובו בזמן נבטיח את שלומם והמשך חייהם הסדירים של תושבי השטחים. בפעולות הטרור של המחבלים נהרגו יותר ערבים מאשר יהודים. מטרתם המרכזית של המחבלים היא לשבש את היחסים בין יהודים וערבים, לבלום תהליך ההידברות ביניהם ולערער את שליטתנו בשטחים — מטרה זו לא הושגה ולא תושג.

מדיניותה של ממשלת ישראל היא לקיים את שליטתנו בשטחים תוך התערבות מינימלית בסדרי השלטון המקומי ובחיים התקינים של התושבים. הממשלה רואה עצמה אחראית לקיום שירותים, תעסוקה, פיתוח כלכלי וחקלאי בשטחים. [22,000 מערביי יהודה, שומרון ורצועת-עזה, ביניהם אלפי פליטים, עובדים בישראל ואלפים מתושבי הרצועה עובדים ביהודה ובשומרון. כתוצאה ממדיניות זו אין חוסר-עבודה ביהודה ובשומרון, ומספר מחוסרי-עבודה ברצועת-עזה הוא קטן. עובדי השטחים המועסקים בישראל מקבלים שכר-עבודה שווה לפועלים בישראל, שהוא גדול פי שניים וחצי, כממוצע, מהשכר שקיבלו תחת שלטון ירדן.

בשטח החקלאי החלו פעולות הפיתוח מיד עם תום הקרבות. הוקמו ועדות מייעצות של חקלאים ומועצות ייצור בענפים העיקריים. נזרעו גידולים המתאימים ליצוא לאירופה או המיועדים לעיבוד תעשייתי. כן הושקע מאמץ הדרכתי ניכר להעלאת רמת היכולים ולהכשרת

החקלאים לעיבוד גידולים חדשים. לצורך זה קויימו תערוכות, הדגמות, ימי-שדה והוגכרה ההדרכה הניתנת לחקלאי הבודד. הוכנסו שיטות-עיבוד והשקיה מודרניות, שופרו שיטות הדברת המחלות והמזיקים. כתוצאה ממדיניות זו, גדל ערך התפוקה החקלאית בשיעור של כ-25% בהשוואה לשנת 1966.

ישראל מאפשרת ביקורי סטודנטים ואחרים ממדינות-ערב. ואכן, בחדשי יולי-ספטמבר 1968 ביקרו 17,000 מבקרים, תלמידים ונופשים מ-14 מדינות מוסלמיות. בקיץ 1969, באותה תקופה בה פרצה השריפה במסגד אל-אקצה, כאשר ראשי העולם הערבי צעקו "ג'יהאד", ביקרו ביהודה ובשומרון 23,000 איש. תלמידים ונופשים שהו מספר חודשים תחת "שלטון הדיכוי הישראלי" וחזרו ללא כל בעיות לארצות מוצאם.

על פני הגשרים הפתוחים עוברים יום-יום, בממוצע, כ-60-70 כלי-רכב; כ-1,500 כלי-רכב לחודש.

הסחר העובר דרך הגשרים, יסתכם בשנת 1969 ב-20-25 מיליון ל"י יבוא וכ-60-70 מיליון ל"י יצוא. באמצעות מדיניות הגשרים הפתוחים נפתרו הבעיות של עודפי הירקות והפירות.

קיימות תוכניות להגביר בדרכים שונות את הפיתוח הכלכלי בשטחים.

פתרון בעיית הפליטים — בשלום

כבעבר, יקיפו פעולות הפיתוח המתוכננות גם פליטים. אולם, בעיית הפליטים בכללותה נוצרה על-ידי מלחמה והיא תיפתר על-ידי שלום. לוא היו מדינות-ערב מכוונות את מאמציהן לשיקום כלכלי של הפליטים במקום לניצול פוליטי של סבלותיהם, היתה הבעייה מוצאת את פתרונה זה מכבר.

מדינתנו קלטה למעלה ממיליון ורבע עולים, בהם כשבע מאות אלף יהודים מארצות-ערב והאיסלם ודאגה לשיקומם ולקליטתם. ארצות-

ערב דאגו להנציה את בעיית הפליטים אצלם על-ידי סגירתם במחנות והלעטתם בשנאה כלפי ישראל וכתאוות-נקם.

גישתם המדינית של הערבים

סירובם של הערבים לחסל את הסכסוך עם ישראל ולכרות עימה שלום, מצא ביטוי לא רק במדיניותם הצבאית; מגמה זו נשמרה גם בגישתם המדינית. "שלושת הלאוים" של הארטום שימשו קו-מנחה למדיניות הערבית. יחד עם זאת, ניסו מנהיגי-ערב, מפעם לפעם, להסוות מדיניות זו במונחים שנועדו לסכר את האוזן וליצור את הרושם המוטע-עה שאכן הם מקבלים את החלטת מועצת-הבטחון מנובמבר 1967, מסכימים לשתף פעולה עם יארינג ומרכנים ל"פתרון מדיני" של הסכסוך.

ב-23 ביולי 1968, בעיצומה של שליחות יארינג, לאחר שנאצר כבר הודיע כי הוא מקבל את החלטת מועצת-הבטחון, ידע שליט מצרים להסביר במפורש: "העקרונות הבאים של מדיניות מצרים אינם ניתנים לשינוי: לא מו"מ עם ישראל, לא שלום עימה ולא הכרה בה. לא ייעשו עיסקות על חשבון טריטוריות פלשתינאיות של העם הפלשתינאי".

ובכל-זאת, כיצד מיישכים את הסתירה בין החלטת מועצת-הבטחון המדברת על הסכם שלום, הכרה והפסקת לוחמה לבין ה"לאוים" האלה? לכך נתן נאצר תשובה בנאומו בפברואר 1969, הוא אמר: "קע"ם מוקירה עמדת ארגוני ההתנגדות בדהותם החלטת מועצת-הבטחון מנובמבר 1967, שקע"מ עצמה קיבלה. זכותם של ארגוני ההתנגדות הפלשתינאים לדחות החלטה זו. החלטה זו (של מועצת-הבטחון) דייה, אולי, לחסל את תוצאות תוקפנות 1967, היא אינה מספקת להגשמת יעודה של פלשתינה".

כפי שמעיד נאצר עצמו: בשלב הראשון, נחוצה לו ההחלטה להכיא

לנסיגת ישראל לגבולות 1967. אחר-כך יבוא השלב השני של "הגשמת יעודה של פלשתינה" — דהיינו: חיסול ריבונותה של ישראל.

כאן, איפוא, ישנו תכסיס שיבוצע בשני שלבים: השלב הראשון המכונה "הפיתרון המדיני" — יבוצע על-ידי לחצים בינלאומיים, ואת השלב השני — לאחר הנסיגה לגבולות 67 — יבצעו צבאות-ערב וארגוני-הטרור.

הויכוח בינינו לבין הערבים הוא על עצם קיומנו

שוב מסתבר מעל לכל ספק, כי הויכוח בינינו לבין שכנינו אינו על גבולות, על זכויות שייט, על שטח זה או אחר, אלא על כל השטח, על כל סנטימטר של מדינה יהודית ריבונית, על עצם קיומה של מדינת-ישראל.

כל עוד זו המדיניות הערבית — אין כל טעם להשתעשע בחיפוש-נוסחאות, בפעולות מתווכים, בהצעות-פשרה. בין קיום ואי-קיום לא יכולה להיות פשרה. בין חיים וחידלון לא יכולה להימצא נוסחה שתאפשר קצת מזה וקצת מזה. נקודה זו היא שורשו של הסיכסוך והסיבה האמיתית והיחידה להיעדר שלום בין ישראל וערב.

אין תחליף למו"מ ישיר

בשל סירובם של הערבים לקיים משא-ומתן עם ישראל כדי למצוא פתרון של שלום בר-קיימא, התמקד המאמץ הבין-לאומי במציאת תחליפים למשא-ומתן. מאז ינואר השנה קיבלו על עצמן המעצמות הגדולות במסגרת ה-4 וה-2 למצוא פתרון לסכסוך ישראל-ערב. גם בתקופה זו, לא שינו שליטי ערב את גישתם היסודית כלפי קיומה של ישראל: סירבו להכיר בשורשיה העמוקים באיזור שבו נולדה ובו

חידשה את ריבונותה ; ומיאנו להתייחס אליה כאל מדינה שוות-זכויות בקהיליית המדינות הריבוניות. מדינות-ערב הוסיפו לראות את ישראל כמטרה לאיבה בלבד ולא כשותף לדו-שיח על שלום.

זו הסיבה העיקרית, מדוע אמרנו מלכתחילה, שכל המאמצים הנעשים מחוץ לאזור, לא יוכלו להביא את השלום כל עוד נשארים מנהיגי-ערב נאמנים לעצם כפירתם בקיום ישראל. את גישתם זו חייבים מנהיגי-ערב לשנות בעצמם, ובהכרה מלאה; איש לא יוכל לעשות זאת במקומם או בשבילם. מנהיגי ערב, שהוליכו את עמיהם למלחמה שלוש פעמים-חייבים להצמיד עמיהם אל דרך השלום. כל נסיון בין-לאומי לשחררם מחובת זו, כל סלחנות מופגנת לסירובם לכונן שלום, מחזקים את סירובם ומנציחים את המתיחות.

לא יכול להיות כל תחליף למשא-ומתן ישיר בין הצדדים ולהסכם ביניהם. מדינות-ערב שלא יסכימו לדבר עם ישראל על שלום — לא יסכימו לחיות עם ישראל בשלום. אלה המנסים לשחרר אותן מחובה זו, מאשרים ביודעין או שלא ביודעין, את זכותם להוסיף ולהתנכר לקיומה של ישראל ולעקרונות השלום.

אחריות ברית-המועצות

התנגדותנו לשיחות המעצמות נובעת גם מכך, שבין המשתתפות נמצאת מעצמה שאחריותה למלחמת שנת 1967 אינה נופלת, בהרבה, מאח-ריותם של מנהיגי-ערב. ברית-המועצות היתה גורם מרכזי בעידודו וליבוי של המשכר באביב 1967 ; היא היתה והינה הספק הראשי לכלי המשחית שניתנו בידי נאצר ומדינות-ערב אחרות, חרף הצהרותיהם שהם מיועדים להשמדת ישראל ; היא מעלה על נס את פעולות הטרור של המחבלים ; היא תומכת בכל יוזמה ערבית עוינת כמוסדות האו"ם ובכימות בינלאומיות אחרות ; היא משמשת פה לתביעות ללא סייג של הערבים ; היא מגלה מדיניות-איבה מופגנת כלפי ישראל ; היא לא רק

שותפה לאחריות לפרוץ המלחמה, היא גם גורם מרכזי, המעודד המשכה המתיחות והיעדר שלום.

שלום אמיתי ובר-קיימא באיזור איננו עולה בקנה אחד עם האינטרס הסובייטי היסודי. אם יחוסל הסכסוך, אם במקום המתיחות והלוחמה ישרור שלום – תינטל מכריה"מ עילה מרכזית לקיום השפעתה, להספקת החימוש ולהחזקת אלפי מומחיה ויועציה הצבאיים באיזור.

מה יסוד, אפוא, לאמונה שכריה"מ מסוגלת לתת ידה להסכם שלום אמיתי? כיצד אפשר לתבוע מאיתנו לראות בהמלצות שתתקבלנה תוך התפשרות עם עמדתה, בסיס שעליו נוכל לבנות את קיומנו ולהשתית עליו את גורלנו?

יחסה של צרפת

אובייקטיביות נעדרת גם משתיים מכין שלוש המדינות המערביות הנוטלות חלק בשיחות המעצמות.

אנו זוכרים היטב את ידידותה של צרפת בימי מבחן, בעבר הלא רחוק, ואת הציוד החיוני שסיפקה לנו אז, להגנתנו. אנו מאמינים כי העם הצרפתי, גם כיום, ברובו הגדול, אוהד את ענייננו. אולם, מאז ערב מלחמת ששת הימים נקטה ממשלת צרפת מדיניות חד-צדדית לרעת ישראל. כקודמתה מוסיפה הממשלה החדשה בצרפת להתכחש לחוזה כתוב וחתום למכירת מטוסי "מיראז'" לישראל, לאחר שקנינו ושילמנו בעדם. וזאת, כאשר היא יודעת שאויביה של ישראל מצטיידים ומתעצמים ממשלוחי הנשק הסובייטיים, ומגבירים את הכנותיהם למלחמה.

מדיניות בריטניה

לאחרונה, הודיעה בריטניה על החלטתה למנוע מכירת טאנקים מסוג "צ'יפטיין" לישראל לאחר שהסכימה לכך, עקרונית, ב-1968. באותו

זמן היא ממשיכה במאמצייה למכור טנקים מסוג זה ללוב, הדוגלת באיבה גלויה לישראל ושאישי אינו מאיים על קיומה.

כדיון במועצת-הבטחון על השריפה במסגד אל-אקצה, הצביעה ברייטניה בעד החלטה שהיתה בה, ולו בעקיפין, משום הטלת אשמה על ממשלת ישראל. חד-צדדיות נתגלתה גם בהצבעות בריטיות אחרות באו"ם. בשיחות הארכע מנסה בריטניה להיות מתווכת בין עמדת ארה"ב לבין עמדת ברית-המועצות.

אם האינטרסים של בריטניה וצרפת מכתיבים להן מדיניות המחייבת פיוס כלפי מדינות-ערב על השבוננו, זה עניינן הן; אך אין הן רשאיות לדון באינטרסים חיוניים לנו, ואין אנו רואים אותן כשרות לדון בדרכי הפיתרון לסכסוך בין ישראל וערב.

מדיניות ארה"ב

עם ארה"ב יש לנו מסורת ארוכה של ידידות והכנה. כביקורי אצל נשיא ארה"ב מר ריצ'ארד ניקסון בחודש ספטמבר השנה, שמחתי למצוא אצלו ידידות כנה לישראל והכנה עקרונית לעניינים מרכזיים וחשובים ביותר. מעצמה גדולה זו מאפשרת לנו לרכוש ציוד חיוני לכטחוננו מתוך נאמנותה לעיקרון של שמירת מאזן הכוחות. היא מגלה עירנות לבעיותינו הכלכליות. ארה"ב מוסיפה לדחות בתוקף את תביעת הערבים וברייה"מ לגסיגת כוחותינו ללא שלום. באותו ביקור, בסעודת הערב בבית-הלבן, תיאר הנשיא כמשפטים קולעים את שורש המשבר הנמשך באזורנו. הוא אמר, כי אין להשלים עם פיתרון לסכסוך במזרח-התיכון, הגורם למלחמה כל עשר שנים. הפעם, אמר הנשיא, יש להבטיח שלום ברי-קיימא לכל מדינות האיזור.

ב-9 בדצמבר השנה, נשא מר רוג'רס, מזכיר המדינה של ארה"ב, נאום שנתן פומבי לעמדה האמריקנית בשאלת המזרח-התיכון. יש בדברי המזכיר חזרה על מספר עקרונות-יסוד לפתרון בעיית האיזור.

המוזכיר מציין בנאומו שהמגמה היא "שלום צודק ובר-קיימא – הסדר סופי – ולא תקופת ביניים בין מלחמות". כמו-כן מדגיש המוזכר כי "מדינות שאינן קשורות ישירות (לסכסוך) אינן יכולות לכונן שלום בר-קיימא בשביל העמים והממשלות הנוגעים בדבר. השלום הוא באחד-ריותם של הצדדים לסכסוך". המוזכר המשיך כי "הסדר בין מדינות אחרות אינו יכול להיות תחליף להסדר בין הצדדים עצמם".

אולם, יש לציין בצער, שהעיקרון של אחריות הצדדים לפתרון הסכסוך איננו עולה בקנה אחד עם ההתייחסות המפורשת בנאומו לתנאי השלום, לרבות הסוגיות הטריטוריאליות ושאלות יסוד אחרות ובהן שאלת ירושלים.

כמו-כן, אין להשלים עם השימוש במושגים של "התפשטות" או "כיבוש" בהקשר לתביעתנו לכונן גבולות בטוחים שימנעו הישנות מלחמה בעתיד. במלחמת ששת הימים נזעקה ישראל נגד תוקפנות שאיימה על עצם קיומה בהפעילה את זכותה הטבעית להגנה עצמית. המצב שנוצר אחרי המלחמה הוא תוצאה ישירה של הצלחתנו לסכל את התוקפנות הערבית שאיימה להשמידנו.

אמנם, יש באזורנו תופעה של "כיבוש" ו"התפשטות". לדוגמא, ב-1948 ככשה ירדן בכוח את מזרח-ירושלים. בניגוד להחלטת האו"ם, פלש הצבא הירדני וביתר את העיר. בהפגזותיו, ואח"כ בתעלוליו של השלטון האזרחי הירדני, נהרסו והוללו מקומות קדושים, גורשו כל התושבים היהודים שחיו שם דורות רבים. במשך עשרים שנה נבצר מכל יהודי לגשת ולהתפלל במקומות המקודשים ביותר לאומה. לא ניתן לנו לחדש את עבודת האוניברסיטה וביה"ח הדסה על הר-הצופים, וזאת על אף ההתחייבויות המפורשות בהסכם שביתת-הנשק. האו"ם ראה והחריש. העולם לא נזעק. לא הועלתה כל הצעה התובעת מירדן לפנות את העיר שכבשה בכוח, או לפחות לכבד את הזכויות הדתיות וההומניטריות שנשללו מהיהודים.

במלחמת ששת הימים, אחרי שירדן שוב התקיפה את ירושלים, שוחררה העיר מן הכובש הזר ואוחדה מחדש. עתה, תחת שלטון יש-ראל, קיים חופש גישה מלא לבני כל הדתות למקומות המקודשים להם. מדוע עברו מדינות העולם בשתיקה על שלטונה המפלה של ירדן, והן מעלות תביעות והצעות עתה, כאשר ירושלים מאוחדת וחופשית תחת שלטון ישראל?

מאז ההחלטה על קיום שיחות המעצמות בענייני המזרח-התיכון, הכענו התנגדות וחשש לשיחות אלה ולתוצאותיהן. ארצות-הברית ביקשה להרגיע אותנו שהשיחות מכוונות רק להעלאת הנחיות כלליות שיקלו על יארינג להפגיש את הצדדים, וכי השיחות לא תגלושנה לדיון בעניינים ספציפיים, לקביעת גבולות ושרטוט מפות. והנה, בשיחות הלך והתפתח דיון מפורט על כל פרטי ההסדר. מול שתיקתה של בריה"מ, ניסחה ארה"ב את הצעותיה מדי פעם מחדש, כדי לזכות בהיענות סובייטית, המותנית בהסכמתה של מצרים. על אף שהסוכר-ייטים והמצרים לא נענו, חלה אירווייה הדרגתית בעמדה האמריקנית המוצאת את ביטוייה הפומבי בנאום רוג'רס.

עוד בתחילת שיחות המעצמות לא הסתרנו את חששותינו שתהליך זה עלול להביא לכך שנצטרך, מתוך אינטרסים חיוניים ביותר לבטחונה של ישראל, לדחות עמדות והמלצות שיתקבלו בשיחות אלו, על אף העובדה שארה"ב שותפה להן. מתוך הוקרתנו העמוקה את ידידותה של ארה"ב, הכענו בפניה חרדתנו זו וגם בהרתני זאת בכיקורי האחרון בארצות הברית. לאחר חודשים רבים של שיחות המעצמות, לא נתחזקו סיכויי השלום ונוצר חלל מדיני ריק, שנתמלא באיבה ערבית גוברת, בהפרות הפסקת-האש ובטרור חסר-רסן. אנו פונים לממשלת ארה"ב שתחזור לדרך היעילה היחידה לקידום השלום באזורנו; הוכח כי אין תחליף למו"מ בין הצדדים ולהסכם שלום ולכן התפקיד שנועד למעצמות ולמדינות שוחרות שלום הוא: להפעיל השפעתן לקידום מו"מ חופשי

בין מדינות האיזור ; להימנע מגיבוש עמדות ופתרונות שיפגעו בחרות המדימ בין הצדדים, ולחדול מלחפש תחליפים של נוהל או של תוכן לשלום אמיתי ובר-קיימא.

הערכתנו התאמתה

בחדשי ינואר-פברואר השנה, כפרנו בנכונות הטיועון הערבי על ההתפוצצות המיידית העומדת לקרות באיזור — טיועון זה דחף את המ- עצמות לכינוס ה-4. בנאומו בכנסת בחודש מאי 1969 אמרתי, כי "מדינות-ערב אינן יכולות לצאת, עתה, למלחמה כוללת". הערכתנו התאמתה.

לאחרונה, מושמעת במערב הטענה שהמריצה חידוש שיחות ה-4 : כי ללא הסדר דחוף, תוך ויתורים לעמדה הערבית, נשקפת סכנה לקיום המשטרים המתונים באזורנו.

לאחרונה קרו זעזועים בכמה מדינות ערביות שדווקא אינן באזורנו, ואינן מעורבות ישירות בסכסוך ישראל-ערב. במשך 20 השנים האחרונות התחלפו, לעתים קרובות, משטרים וממשלות בכירות ערביות בתוך אזורנו ומחוצה לו, מתוך מאבק של כוחות וקבוצות על השלטון. בשנות ה-50 המאוחרות נתגלתה, באורח חריף, הקוטכיות בין משטרים מלוכנים לבין אלה המכנים עצמם מהפכנים. מ-1962, ובמשך חמש שנים, פעל צבא מצרים באכזריות נגד העם התימני. כוחותיו הוצאו מתימן רק כדי לקחת חלק בתוקפנות נגד ישראל במאי-יוני 1967, ולא חזרו לשם רק משום שלא היה מי שיחזור.

כל התחליפים לשלום כבר נחרשו על גבינו

במשך 22 שנה ידע אזורנו שלוש מלחמות ושנים של לוחמה, הסתננות, טרור, הסגר וחרם. אין תהליך שלא נוסה ; אין תחליף שלא הומלץ ;

אין הסדר שלא הוכנס למערכת יחסינו עם שכנינו, לכד מן השלום וכיבוד הריבונות ההדדית.

לאחר מלחמת השחרור ב־1948 הסתפקנו בהסכמי שביתת־הנשק ובה־צבת משקיפ־או־ם, התוצאה היתה אי־שקט מתמיד על הגבולות והסגר־ימי, שהובילו למלחמת־סיני. אחרי מלחמת 1956 קיבלנו עצת המעצמות ונסוגנו על סמך הבטחותיהן. חיל־החירום של האו־ם הופעל באזורנו להבטיח חופש שייט ולמנוע הסתננות. גם תרומה זו לא הביאה להרגעת הגבולות ולשייט חופשי בסואץ. ב־1967 חודש ההסגר הימי על מיצרי־טיראן, גורש חיל האו־ם ורוכזו כוחות גדולים על גבולותינו במגמה להכחידנו. היה זה בלתי מובן ובלתי סביר אם אחרי הנסיון המר הזה לא היתה מתגבשת עמדה והחלטה נחושה של ישראל : שלא תיתכן יותר חזרה לדרך כושלת זו.

ערכויות בין־לאומיות, אזורים מפורזים, משקיפי או־ם, חיל־החירום, משטר שביתת־נשק — כל התחליפים לשלום ולבטחון נחרשו על גבינו. שלוש פעמים עמדנו בפני איום של איבוד עצמאותנו המדינית ואף בפני סכנה נוראה של השמדה פיסית, וזאת בגלל תוקפנות הערכים ומפני שקיבלנו עצות ידידים לסמוך על תחליפים. כל פעם הצלנו חיינו ועצמאותינו, מפני שידענו בסופו של דבר לסמוך על עצמנו בלבד.

רוח העמידה וההתחזקות פועם בעם כולו

המצב שתיארתי מחייב היערכות ומאמץ בטחוני שלא ידענו כמותם בכל שנות המדינה. היערכות זו נשענת על עוצמה צבאית, על נכונות הקרבה עילאית, על משמעת מופתית של הלוחמים, המגינים ויושבי הספר. רוח העמידה וההתחזקות פועם בקרב העם כולו.

בתולדות קוממיות ישראל בארצו, העמידה מול אתגר בטחוני לוותה

תמיד בהרחבת הבניין והיצירה, בחיזוק המשק, בהעלאת ובקיבוץ הגלויות, שהם תמציתה של שיבת-ציון.

בסוקרנו צד זה של ההתפתחויות ניווכח כי האתגר הבטחוני, מאז מלחמת ששת הימים, לא זו בלבד שלא שיבש את הגידול התקין בכל התחומים, אלא דירבן לעשייה רבת-היקף.

כמה דוגמאות בלבד: בשנתיים וחצי האחרונות גדל הייצור ביותר מ-25%, גידול שאיפשר הרחבת הייצור הבטחוני והאזרחי גם יחד וקליטת כל דורשי עבודה בתעסוקה יוצרת. במשך תקופה זו גדל היצוא ויגיע השנה למיליארד ורבע דולר.

בשדה החינוך החלה הריפורמה שיש בה חזון גדול ומיפנה רב ערך בחינוך הדורות הבאים. מספר התלמידים במוסדות החינוך הגבוה הגיע ליותר מ-40,000, ביניהם כ-5,000 בני-נוער יהודים מחו"ל.

בתחום המדע והתרבות נמשכה ההתפתחות בעומק ובהיקף. מדענינו ממשיכים לתרום בנושאים חיוניים בשדה המחקר הבין-לאומי.

בשטח ההתיישבות נוספו למעלה מ-20 ישובים והיאחזויות. היאחזויות מצויות ברמת הגולן, בבקעת הירדן, ובצפון סיני. היאחזויות נוספות נמצאות בשלבי תכנון וביצוע. הורחבה הבניה, כמעט בכל אתר ואתר. ירושלים עצמה קלטה 20,000 תושבים נוספים מאז איחוד העיר. באופן הדרגתי יוצרים חושביה היהודים והערבים דפוסי חיים משותפים והדבר בא לידי ביטוי, בין השאר, בהשתתפותם ההמונית של הערבים בכחירות לעיריית ירושלים.

מעל לכל, יש לציין את הגידול המבורך בעלייה בהשוואה לשנים שקדמו למלחמת ששת הימים, ובמיוחד את העובדה כי קרוב ל-50% מן העולים באים מחצי הכדור המערבי וארצות מערב-אירופה. אם ב-1966 הגיעו 18,500 עולים וב-1967 מספר דומה, הרי ב-1968 הגיעה

העלייה ל-31,000 נפש וב-1969 תגיע ל-40,000. כלומר, מאז מלחמת ששת הימים ועד היום, הגיעו 83,400 עולים. על אף תקופת החירום, נקלטה עלייה זו באורח תקין בשיכון ובעבודה, והיא משתלבת והולכת בחברה הישראלית. בשנת 1970 מצפים אנו לגידול נוסף בעלייה, כלומר ל-50-60 אלף נפש.

האתגר הכלכלי

בתנאים הנוכחיים, האתגר הכלכלי הוא חלק חיוני מן האתגר הבטחוני. כאשר יובא התקציב החדש לכנסת יפרט שר האוצר את המדיניות הכלכלית. כאן אציין רק, כי ההוצאות הגדולות לבטחון, לקליטת העלייה ולגידול המשק, שהביאו עלייה מסחררת ביבוא, גרמו לדלדול חמור ביתרות מטבע-החוץ של המדינה. נצטרך לפעול במרצות כדי להתגבר על מגמה זו.

אנו חייבים להמשיך בקצב מהיר של צמיחה כלכלית. על הייצור להוסיף ולגדול כדי לענות על כל הצרכים וכדי להבטיח תעסוקה מלאה. אולם, יהא הדבר ברור — לא נוכל להקציב סכומים גדולים להוצאות הבטחון, לקלוט את העלייה הברוכה והגוברת, להוסיף ולהרחיב את היצוא, להעלות את תנאי חייהם של השכבות הנחשלות ולהקים יחידות דיור למשפחות מרובות ילדים ולווגות צעירים — ובאותו זמן להרשות עלייה מהירה ברמת החיים של כלל האוכלוסיה.

אנו ניצבים בפני שנים קשות בשטח הכלכלי — שנים של מאמץ, שנים שיחייבו כל אחד מאיתנו, כל חוג וכל שכבה, לאחריות אישית לעתידה של המדינה; שנים בהן אסור יהיה לומר "מה איכפת לי". צריך להיות איכפת לכולנו, והדבר חייב לבוא לידי ביטוי בשטח הכלכלה, כשם שהוא מוצא ביטויו בשטח הבטחוני. בגילויי אחריות זו — בטוחה אני שנוכל להבטיח יציבות המשק וגידולו ללא זעזועים.

הזדהות העם היהודי בתפוצות

בתקופה זו התעמקה ההזדהות של העם היהודי עם מדינת ישראל, במידה שאולי לא היתה דוגמתה מאז קום המדינה. הדברים אמורים לא רק לגבי סיוע חומרי והשקעות, התיצבות במאבק למען הכטחון והשלום, אלא גם בתפיסה נוקבת של אחדות הגורל בין ישראל לתפוצות, תוך העמקת הזהות היהודית העצמית ברחבי התפוצות.

ירושלים שחוכרה לה יחדיו, מפעמת בלב עמנו ברחבי תבל. בתופעה זו הרגשתי היטב במסעותי בחו"ל. היא פורצת אלינו גם מעבר לשערים געולים, מאותו חלק של עולם, שלצערנו עדיין מנותק מאיתנו.

בתקופה האחרונה היינו עדים לקריאות הזדהות וכמיהה מצד אחינו מעבר למסך הברזל, המבקשים לעלות לישראל, להצטרף אל אחיהם ולחדש חייהם היהודים במולדתם ההיסטורית. שוב נתגלה שאין כוח בעולם שיכול לנפץ אחדותו של העם היהודי או שיכול לנתק אלפי הנימים המקשרים כל יהודי לישראל.

בבתי הכלא במדינות ערב ותחת משטר דיכוי, חיים שרידי יהדות מפוארת בעיראק, בסוריה, במצרים ובמדינות ערב האחרות.

אנו שולחים ברכת חזק ואמץ לאחינו החיים במשטרי העריצות והדיכוי. לא נשקוט ולא ננוח עד שתאפשר יציאתם ואיחודם מחדש עם העם היהודי במולדתו.

המאבק למען השלום

ממשלת ישראל ה-15 נכנסת לתפקידה בתקופה קשה, אך גם רבת סיכויים.

משימתנו הראשונית היא לקיים את כוח ההרתעה של צה"ל, שהינו הערובה לבטחוננו ולמניעת מלחמה כוללת. לא נחסוך מאמץ מדיני

וקורבן חומרי כדי להכטיח שבידי חיילינו יוסיפו להיות אמצעי הלחימה וההרתעה הדרושים.

מנוי וגמור איתנו שלא להרפות במאבק למען השלום. בכוחנו לעמוד במאבק זה עד שיכירו מנהיגי-ערב ותומכיהם כי איומי מלחמה, חוק-פנות בקווי הפסקת האש, מעשי טרור ולחץ בין-לאומי לא יצליחו להחזיר המצב לזה ששרר לפני יוני 1967. הכרה זו, היא המפתח לשלום-אמת. מאבק זה עלול להיות ממושך. אין איש שיכול לבכא כמה זמן ימשך. יש המציעים לנו פתרונות טלאי ו"קיצורי דרך" שאין בהם שלום-אמת. אלה טוענים כי מחוות חד-צדדיות מצד ישראל יסללו את הדרך לשלום. גישה זו היא התעלמות נאיבית ומסוכנת משורש הבעיה. הרויכוח הוא על זכותנו להיות ועל קיומנו, וכל עוד אין שינוי בגישת הערכים לעובדת יסוד זו, לא יואילו כל מחוות.

מן הצד השני, יש המתייאשים מאפשרות השלום והחווים עתיד של קדרות ומלחמה — גם לאלה נאמר כי בכוחנו להרוף תוקפנות אויבינו, לקדם כל רעה ובאותו זמן לא לזנוח את חזון השלום ולא לחדול אף לרגע מלנצל כל שביב תקווה לקידומו. לא נחדל מלהעלות לעיני עמי האיזור והעולם את חזון השלום ושיתוף הפעולה, המגלמים בתוכם בשורה חברתית וקידמה כלכלית למיליונים רבים באיזור, שחייהם חיי-עוני משוועים ומנוונים. אין אנו מקבלים את ההנחה שהשלום הוא בבחינת מחווה או ויתור כלפינו, או כי שכנינו זקוקים לו פחות מאיתנו. עמי-ערב הם הקורבנות הראשיים של ההרס, המוות והחורבן שמביאות על האיזור מלחמות מנהיגיהם. יבוא יום, והוא אולי לא כל-כך רחוק — שהכמיהה לשלום בקרב המוני ערב תגבר על טירוף המלחמה של מנהיגיהם.

גם מלחמת ההתשה שכפו עלינו מנהיגי-ערב כבר מתישה את המתים. עם ישראל עבר אלפיים שנות התשה וידע להתחשל נגד כל צורר

ומשחית. עוד לא נוצר כוח בעולם שיוכל להתיש ולדכא רוחו וחיוניותו של העם הזה. נתבצר תוך עמידה על נפשנו — ונעמוד על נפשנו תוך כדי התבצרות.

כשם שלא איפשרנו לאויבינו לפתוח במלחמה כוללת כן גם לא ניתן להם לקבוע את קצב מלחמת ההתשה והיקפה.

עם ישראל חלק מן האיזור

שכנינו טרם סיגלו לעצמם שתי עובדות יסוד :

ראשית, שהמזרח התיכון אינו "עולם ערבי". זוהי רקמה מגוונת של תרבויות, אמונות ומדינות ריבוניות, בהן מדינות לא ערביות ולא מוסלמיות, שיש להן שורשים עמוקים וזכות קיום נצחית בחיי האיזור. שנית, שישראל כמדינת היהודים שייכת למזרח-התיכון — לעברו, הוויתו ועתידו — לא פחות מכל מדינה אחרת או עם אחר באזורנו. עם ישראל שב לארץ מכורתו.

דרכנו — דרך השלום

מצבנו, למרבה הצער, הוא עדיין מצב של מלחמה. אם עמדת שכנינו גוזרת עלינו להתמיד בו — כבר הוכחנו שיש לנו הכוח והיכולת לעשות זאת, אך רצונו של העם ודרכו היא דרך השלום. עם כל הכאב והצער שאנו נושאים בקרבנו על שנים של מלחמה ופורענות, — אין בלבנו שנאה; ועם כל היכולת שהוכחנו להדוף מעלינו התוקפנות, — איננו חשים גאווה מנצחים. אנו מציעים שלום בין שווים, תוך שמירה על הכבוד הלאומי ותוך כיבוד הריבונות, ולמען שיתוף-הפעולה בפיתוח האיזור לטובת כל העמים החיים בו. גם בשעות אלה אין לנו ספק שיום כזה בוא יבוא. למען כל תושבי האיזור חייבים אנו לעשות הכל כדי להחישו. מצידנו, מוכנים אנו לו בכל עת ובכל שעה.